

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Junius' 6kán, 1839.

23. szám.

Tartalom: Erdély' ismertetése, (N. N.) 177. l. Kún László, (Veress József) 181 l.

Erdély' ismertetése

Földtani (geognosiai) tekintetben.

Erdély fekszik az északi hosszúság' 46° — 49° ' ugyan északi szélesség' 45 — 48 grádicsai közt. Éjszak felől félhold irányban körülveszik a' karpáti hegyek mint természetlől kijelelt határai, mellyek kereken lenyúlnak körülte, egészen a' délnyugoti határokig Hunyad vármegyében. — Nyúgotéjszakra hasonlólag a' b. Szolnokot övedző Karpátból kinyuló ágozat övedzi, melly a' Maros' kifolytánál egybekapcsolva lenni látatik a' Hunyadba bényult kerek ágozattal; ezen kerek Karpátöv Erdélynek egy szív formát ad. Egyenes hossza nyugotról keletre 31 , résottoson mérve 38 — rendes szélessége 27 — 29 , résottos szélessége 34 , kerülete 140 — 150 mföld. Földszine 732 □ mf. — Középpontját némelley Medgyesnél, mások Enyednél, mások ismét Lúdas' és M. Bogát' táján állítják lenni. — Magasabban fekszik a' szomszédos országoknál 's ezen fekvése miatt idegen folyó nem folyhat bé, a' kifolyók pedig nem keleten, vagy éjszakon, hanem déli, délnyugoti vagy éjnyugoti részeken mostak magoknak többnyire erőszakos kimenést.

A' Karpátok' legmagasb pontja úgy látzik Gyergyó és Csík között a' Tekerőshegy' és Hagymás' bérczein esik, 's innen terül az országnak délre, nyugotra, sőt éjszakra is bizonyos homorodása és lejtőssége, mellyek felé ve-

szik a' nagyobb folyó vizek, mint az Ólt délnek, Maros nyugotdélnek, a' Szamos éjnyugotnak menetöket.

A' keleti Karpátövből, belől az országban azzal szintén párhúzámoson vonúl el a' Hargita; némelleyek szerint ezen szóktól veszi nevét: hara-fekete és géta, vagy is fekete géta-hegy, melly körül valaha a' dák-géták laktak. — Ezen feketehegy egyfelől kinyúlik Görgény felé, görgényi havasok' neve alatt; másfelől béterjed a' Bekecsen és Korond feletti havasokon le a' Barczáig különböző ágakra oszolva, mellyek közül jelesek a' Vadas, Rika, mellyek valaha öszve függöttek a' déli szirt sorokkal. Ezeken kívül a' Hargitáról, úgy látszik, valaha még két sor hegy-ér vonúlt által az egész tartományon délnek és nyugotnak: az egyik Udvarhelynél, Agyagfalvánál, Keresztturnál, Segesvár-, Keresd- és Almakeréknél, és a' szász földön által a' szebeni havasokig, mintegy hegygát; a' másik Torda vármegye' keleti részén indulva le, által vonúlt a' Mezőségen és egybekapcsolódott a' feleki magas bérczczel. Ezen hegyerek bizonyos választékot tésznek a' folyó vizekre nézve az országban, melly szerint az első hegyér' oldalairól a' folyók részszerént az Óltba sietnek, részszerént a' Marosba, a' másik hegyérből pedig részint a' Marosba, részint a' Szamosba igyekeznek. Ezen hegyerek, mint következtethetni, a' minden földta-

n vizsgálódók előadásából — derékokon által mosatván az özönviz' hullámitól, eredeti magasságokat elvesztették és csak alapjuk maradt fenn, de néhol lelapúlva és a' több hegyekkel csak nem egy magasságra lealáztatva. Ezen változatos az özönvitzől eredetnek mondám, melynek az Erdélyt körző Karpátok is nyilvános jeleit mutatják, valamint némely belhegyek is, mellyek azon vízrohanatot kiállották.

Az özönviz' dulását mutatják leginkább a' fogarasi és kerczi Karpátbérczek, mellyek a' kétségkívül délről éjszakra rohanó hullámoknak legerősebb álltak ellent, következőleg jobban is kikotródtak és lemosattak; honnan ma többnyire egyenes, meredek, kopasz alakban és megromcsolva, oldalokon és tetőjökön többnyire termő földtől megfosztatva csupakimosott kőfal gyanánt állnak a' szem előtt; így állnak szinte csupaszon megrongálva és kimosva a' thorczkói kősziklák is, és az Aranyas' folyama mellett kopasz gerebenforma kőszirtsorok, a' Firtos és több ilyen mezítelen sziklák, azon oldalaikkal, mellyek a' rohanó habok ellen állottak.

A' keleti és éjszaki szélyhegyek nem olyan nagy erejét érezték és szenvedték a' rohanó árnak, mint a' déliek; innen a' Hargita, Bekecs, görgényi havas és a' besztercei, a' Czibles és kővárvidéki hegyek nem olyan mezítelenek és rongáltak, mivel ezeknek nem olyan sebes árral rohantak a' habok, mint a' délieknek, mellyek azoknak elővédül szolgáltak.

Ezen ár az ország' belső részeiben az ellent állni nem elég erős hegyeket jobbra egy térséggé alakítá a' fogarasi és kerczi hegyektől kezdve egészen az éjszaki szélyhegyekig, melly agyag, iszap és fővény hegyeket a' takaródó vizek, majd külön alakú és homorodású s homlokzatu és oldalu völgyekké, vagy völgyárokka alakítanak és metszének.

A' visszatakorodó vizek az ország' beljéből leginkább délnek és nyugotnak vették útjokat s omoltak által a' havasok' tetőjén mindaddig, míg annyira apadának, hogy csupán a' folyama maradának fenn; de ezek noha bőven adák a' vizeket, mindazáltal magoknak nem könnyen nyithatának út az ellentálló sziklasorok, mint aunyi szirtgátak miatt, mellyeken kimenetet mosni sok időket kellett. Az Ólt kétségkívül hamarabb kezdé rontani mostani szorosútját, mint a' Maros és Szamos, mivel ha igaz az, mit több természet ismerők állítanak, miszerént az orsovai nagy szirtbérczek elállván a' Duna' útját, annak vizeit fel dugták, és azok egészen a' vácsi hegyekig terjedtek Fejér tenger név alatt, így a' Bánát is víztömeg alatt lévén, az ottani felgátolt vizekhez igen nagy esése a' Marosnak nem lehetett, úgy a' Szamosnak sem, az éjnyutogi részen fekvő vizekhez, hol a' Szamos Erdélyből Magyarországra kihat.

Igy tehát Erdély ez időben tenger lehetett, míg tudniillik a' folyamok alább szállhattak és magoknak mélyebb útakat vásolhattak a' körben fekvő szirtokon; mi előbb meg nem eshetett, legalább a' Marosra és Szamosra nézve, mint mikor a' Dunának, az orsovai szirtgátak által töretvén, szabad menetel adott. Ekkor kezdének ezek a' gátak ellen egész erejükkel munkálni és azokat addig szállítani, mint a' hol most állanak, ha földingás is nekik a' sziklasorok' megszakításában nem segített.

Az út tört folyamok tehát időszakonként formálják ki térjeiket is, mellyeken ma hőmpölyögnek különböző irányokban. Vizsgáljuk egy kevéssé figyelemmel az erdélyi folyamok' ágait és téreit, sok megjegyzésre méltót találunk azokban.

Az Ólt a' tartomány' keleti, szintén legmagasb pontján a' Tekerőshegy' keletdéli oldalán eredvén, útját természetesen délnek kelle vennie,

a' keletdéli havások ellentállván; azokat által nem törhette, hanem feldagadva a' szélybeli hegyek és a' Vadas nevet viselő hegysor közt; és ennek a' szembelevő bércekkeli öszveköttetése miatt gátoltatván útja, s így egy kis beltengerré nevékedve, míg felesleg vízei a' brassói és tórcsvári hegyek' tetejét ált hághaták; kétségkívül ott omlának a' szomszéd alantabbi Oláhországba; majd pedig apadván vízei, a' Barcza' végén álló Vadas érgátat kezdé áltmosni és ezen keresztül hatván, kénytelen vala a' Rika' erén keresztül egy kanyarodást tenni és oda kerülni, hol vágy természetes hegyhasadékból tágitott, vagy húzamos áltzugaással kiágyolt és erőszakkal vert útján Alsó Rákosnál apróbb hegyek közé bérontott és azokat mosván, magának egy alkalmas, szűk teret és ágyat készített, és a' mai Háromszékről, Barczaságról és Erdővidékről azon nyílatra tóduló vizeket a' fogarasi vidékre szabadította; itt azonban a' verestornyai roppant szirtfalaktól újra feldugatva csak erőszakkal ronthatott ágyat magának a' verestornyai szűk nyílaton által Oláhországba. Természetes azonban az, hogy ezen jelenetek nem egy pár évek hanem századok alatt történhettek meg, addig jobbára vizek alatt állván Háromszék és a' Barczaság, úgy Erdővidéke és Fogaras' környéke is. Miközben csak a' vadasi, rikai, feketehalmi és Fogaras környéki hegyeknek magasabb, a' nagy víztömegeből kiálló csupjai és élei voltak szárazok és lakhatók mint kisebb nagyobb szigeték; s azok is hihetőleg csak vadállatokkal, nem emberekkel.

Ezen időszakokénti szállodalmát az Óltinak mutatják ma is a' téres lapos hegyponkok Kilyénnél, Földvárnál és más helyeken; melly szerént lenni kellett olly időkorak, mikor ezek felső lapályai voltak fenekéi a' nagy víztömegnek, melly mint időszakoként alább

szállott, úgy szállította alább ágyát és fenekét is.

Az Ólt' folyamába vevék folyamokat természetesen minden ollyas vizek, mellyek a' szélyhavásokból a' már fenn említett, Hargitából fogarasi havasokig lenyuló hegyvonalt' keleti és déli oldalain keletkeztek és alább siettek, nem bocsátatván által azon hegyvonalon. Illyenek a' két Homoród, Szeben' vize és több hegyi patakok.

A' Maros hasonlólag Erdély' legmagasb pontján veszi eredetét Gyergyóban, a' Fekete rész és Magos nevű havas bérce' nyugoti oldalában; a' gyergyói körnézhely alakú nagy öbölből egy előre szabadon kifolyni nem engedék a' Karpátnak görgényi nagy hegysorral öszve kötött ágai. Ezeket elébb által kelle törnie, miután t. i. soká feldugulva hullámozott a' mondott völgyöbölben. Ezen szoroson áthatva útját kétségkívül nyugotnak is vehette volna a' Mezőségen által, a' Szamos' terére, ha eről nagyobb hegyek ellent ne álljanak mint délről; a' Várhegy, M. Vársárhely és Nyárádtó környéki alantabb hegygátakat könnyebb volt kétségkívül elmosni, mint a' mezőségi hegyeket, kivált a' már említett — éjszaki Karpátból Felekkel egybe függő alap hegysort ált törni; — innen a' radnóthi körig ígtete; hol bő vízének egy hegyet kelle elmosni és lapítani, hogy ágyát és terét szélyesíthesse. Ennek nyoma ma is látszik Radnóthon alól Kutyalva felé le jöve; csak hamar Kutyalva és Bogát közt újra egy nagy akadályal kelle meg vinnia, mellyen csak ugyan ált hatván, a' szomszéd, két oldalról hegyek' nem kis megrongálásával és kimosásával Enyed felé tolaodott, hol mint látszik az akadályokat könnyen legyőzte egész Aranyig és Déváig; itt azonban egy öszve függő kősziklás gáttal kelle viaskodni, melly az aranyi kőszikla foktól a' dévai várhegyig terjedett; ezt ált rontva, nyugotnak ve-

vé folyamát 's több ellentálló hegycsoportok' lemosásával, vagy elkorholásával magának elég tágas, de nem elég téres ágyat vert Arad felé. Kimenetele a' Marosnak is, mint szintén több Erdélyből kiigyekező folyamoknak, nem volt erőszak nélkül; a' szélybeli havasok' leszállításában kétségkívül segíthetett néki a' fejér tenger is a' szomszéd Bánátban és Magyarországon; azonban szűk, roncsolt, szabadkilitás nélküli, éppen nem vonzó, sőt untató 's tán borzasztó vadon kimentí ágya azt hagyja hinnünk, hogy a' természettel itten viaskodásban volt, melly néki útján nem önként könnyített.

A' Maros' térségén is elkezdve Szász-Régentől fogva, Vajda Szent Ivány, Póka, Várhegy, Ernye, M. Szentgyörgy, M. Vásárhely, Radnóth, M. Bogát, Enyed és Fejérvár körül a' fenn említett ponkokhoz hasonlókat mutatkoznak, mellyek itt is a' vizek' évszakonkénti szállodalmát bizonyítják.

A' Marosba vették útjokat keletről a' Görgény' vize, Nyárad, két Küküllő; délről a' Sebes, két Kenyér, Strigy, Cserna és több hegyi patakok. Éjszokról a' Lucz, a' záhi és tóhái tavak' kifolyása; nyugotról az Aranyas, Ompoly 's más patakok, — a' Maros felé esvén vidékők' homorodása és lejtőssége.

Felgátolva lévén a' Maros' folyama és nagy víztömeget tévén, mellyet a' Hunyad és Zaránd vármegyei ellentálló havas sorok gátoltak fel; a' vizekből kiálló szigetek lehetnek a' szélybeli havasokon kivül: a' zala thnai, abrudbányai, ofenbányai, thoroézkői és tordai kösziklás hegyek' bércei.

A' két Szamos közül a' kisebb a' gyalui havasokban ered, Erdély' délnyugoti részein különböző forrásokból; a' feleki bérce miatt futását a' Maros felé nem vehetvén, az Apahida, Válaszút és Bonczida közti

akadályokat; vagy ellenfekvő halmokat elhordván, azokon keresztül tört és a' beszterczei havasokból eredő nagyobb Szamossal Dézsnél egyesülvén, éjszoknak vett útjokat együtt éjszak és nyugot között folytatják Magyarországra. A' Szamosnak is erőszakkal történt az ellentálló Karpát ágakonki áltrontása. A' pahidánál valaha létezett hegygát miatt a' mai szamosfalvi és kolozsvári térséget víztömeg alatt tartotta; alább szállván ágya, a' régi fenék' nyomai a' lapos hegyponkok kitünően fenn maradtak Apahidánál, Szamosfalván feljül, Kolozsvártt a' külső király és közép utczák feletti Kövespadon és Monostoron; noha némellyek ezen padokat a' Szamos' későbbi ágyváltoztatásának tartják, mit mindazáltal nem lehet hinni; mivel későbbi ágyalatai a' Szamosnak, mellyek itt amott a' térségén ma is mutatkoznak, olly magas, olly egyenesen vagy kanyarítva oldalozott hegyponkokat sehol nem hagytak magok után; hasonló szállodalmát mutatja továbbá a' Kőmál is, nevezetesen annak lassankénti lelapulása a' Nádas' és Szamos' tere között.

A' Szamos' mente a' tartomány' harmadik, vagy éjnyugoti homorodására emlékeztet; csak nem minden erdélyi folyamok ezen három folyam tér felé sietnek — némelly határ kivülieket ide nem véve. —

Az Aranyasra térjünk vissza kevésbé. — Ez az abrudbányai vagy úgy nevezett albai havasokból vészi eredetét, délnyugotra — szörnyű köszirtok közt; miután a' Jára' folyamával egyesült, Várfalvánál Aranyas székét köszönti; ezen útja hajdani, a' kösziklakkali viaskodását bizonyítja, mellyek útját gátolták. Várfalvától kezdve egy tágas, mindég inkább nyíló térségén egyenesen Tordának tart, kétségkívül útját tovább folytatandó, ha az ellentálló hegysor délnek nem vetné folyását. — Ezen hegysort — arra lévén a' hely' fekvésének

természeti homorodása, mind addig ostromolja, míg A. Lónán feljül eltávozva tőle, nem sokára a' Marosba vegyül. Valahai magasb térségét és ágyát mutatják egyfelől a' tordai sós kúton és római sóaknákon alóli hegylapályok, mellyeken valaha feljül folyt a' karodó vizeivel, más felől a' Léthon vagy Kövespad, melly Várfalvától kezdődve F. Vinczig, sőt alább is terjed; ismét egy más, hajdoni térségét és ágyát mutatja azon térségen, melly Gy. Szent Király' irányában kezdődve A. Lónánál és Gerendnél vonul el a' Marosig. Szállodalma együtt történhetett a' Maroséval.

A' Nyárádnak hasonló szállodalma mutatódó padok és ponkozatok vannak Mikháza, Demjénháza, Búzaháza, Szent Márton, Tompa, Gálfalva és Szent László körül; a' két Küküllőnek hasonlólag több helyeken; az Ompolynak Fejérvártól fel Sárdig, mellyek mind az erdélyi víztömegek évszakónkénti apadását és szállodalma nyilván bizonyítják.

Az erdélyi legmagasb hegyek közül csak némelyek vannak eddig elé megmérve; a' csiki és gyergyói, valamint más keleti és északi Karpáthérczek' magasságai nem tudatnak, holott megérdemlenék megmérésüket többek ezek közül, mint p. o. a' Kelemen hegy, Kopasz Tamás, Vajvodásza, Mogura, Remeczél, Czibles, Isten széke, Tarkó's a' t. A' Retyezát 7800 lábra tétetik a' tenger felett; Szurúly 7122 l.; Bucses 8160 l.; Rika 1920 l.; Czenk-tető 5136 lábra; miből kitetszik, hogy az erdélyi Karpátok' némely hérczei szinte akkorák néhol, mint a' magyarországiak közül a' legmagasbak, p. o. Szepesben a' Lomnicz 1530 francia ölre tétetik a' tenger' színe felett; a' Kriván Liptóban 1303 ölre.

Erdélyben olly pontot találni, honnan

az egész ország' körhegyeit bé lehessen látni, — még eddig nem próbálták; de tán nem is lehetséges; — a' Hargita' legmagasb hérczén tán lehetne olly pontot lelteni, honnan Fogaras, Szeben, Fejérvár, Déva és Dézs felé alkalmasint szabad kinézés van; — de Brassó felé és belső Három székre innen sem láthatni bé; a' Firtosról, Bágyi tétőről és Omlásról Sz. Keresztúr felett igen terjedt kinézés esik az ország' jeles részére, úgy a' Székely Kőről Thoroczko felett, a' Torda hasadékáról, sőt a' Záhi tétőről is, és a' Felekről, de csak részletesen; hol vagyon ama' pont, én itt annak elhatározásába nem avatkozhatom, azokra bízván azt, kik Erdélyt béútni és magoknak róla földtani ismereteket igyekeznek szerezni; kik kétség kívül vannak is már többen; de munkájokat, vagy utazásokat ez iránt még nem közölték a' közönséggel; 's én is, mint e' tárgyban kevés ismeretekkel bíró, többet ezuttal nem közölhetek az érdeemes olvasóval.

N. N.

K ú n L á s z l ó.

(Vége.)

VI.

Sűrű léptekkel haladott Arbocz a' vár' udvarán keresztül, mint kit lelke kísért, 's menete nem önkényes. Az éj sötétebb lön; a' csillagok is — mintha alakjától elszörnyedtek volna — halványabban gyémánozzák az eget. A' folyósóra már felért, 's most újlag azon ajtónál találjuk, mellyen Romildát Lászlónak bémutatá. Mint érzéketlen bálvány állott egy ideig, mintha a' csendben belső neszt igyeksenék fölfedezni. Kéves szünet után örületen ragadá meg az ajtó' kilincset; mert egy belülről elhangzott

mély sikoltás után elméjétől fosztva lön. Az ajtó zárva volt. Arbocz élettelen rogyant a folyosó kövezetére.

Illy állapotban leljük az ősz ellentársakat, a bosszú dühe által egy teher alatt nyomattatva; mert hiszen fájdalmok egy volt; csak hogy emez bünterhes tetteiért, amaz pedig sorsa boldogtalanságában sujtoltaték.

Felhajnalott. Kevés időre a szoba magas ajtója megnyilt, s két nő kíséretében egy beteg lányka, mint árnyék, lépett a szabad levegőre. Arbocz ébredett e jelenetre, s a lány elhaló szemeibe tekintve halvány képétől veszett állatként szaladott; elrohanása után hallható volt, miként zuhan alá a lépcsőzeten. — Nem sokára Turtulnál termett.

A lányka szenvedése leírhatatlan. Rajta semmi élet jele nem mutatkozott, csak mozgásaiból gyaníthatni, hogy él; még is szép volt, mint lemerült nap sugára a bérce haván. Arcvonalmiban egy dicsőn faragott képszoport lehetett csak szemlélni, mellyen az elölt lélek árnyéka szállásola. Egy más szobába vezetteték, hova számos hölgyek sereglének a szenvedő segítségére; de mind hiában! némely fájdalomnak a föld irt nem terem.

Ágyra nyugosztalák, s a beteg elalvék; de hogy szemein álm, vagy halál lebetegett-e — elhatározani nem tudták.

Olvasóim a mélyen alvó lánykában kétség kívül Romildára ösmérnek; s ha benne a szó legteljesebb értelmében egy ártatlan lelket, melly a nap tisztaságával látszott vetekedni, a maga leggyöngédebb fönségiben megsebezve szemlélünk: csuda-e, ha most élet és halál között illy helyhezetben találjuk. Egy kényes szentség világol a szelíd lánykebelben, mellynek oltárán a szemérem isten arczczal áldozik, s ha e láng fény a már lehamvadt oltáron ellobogott; a szebb élet is előbb vagy hátrább alunni siet, mint azt a különböző lelkületek siet-

teszik vagy hátráltatják. Romilda egy volt nemének legártatlanabbjai közül, s ha galamb szelid érzeményei a nagy csapás alatt ennyire lankadtak — igen természetesnek találjuk. Végre gyengén kinyitlak az aluvó szemei, s a körül állókat egy kétes mosolylyal üdvözelé:

„Ti égből szálltatok úgy-e? — mond szélszéyesen. — Ah! mi szép az ég: Remilda is ott lakott. Hozzám jöttetek úgy-e? védelmemre? ah későn! mert Romilda már álmadott. Vagy talán ti is földiek vagytok? igen, mert könyük folynak szemeitekből, s a köny csak földön terem. Ó e könyük azt kiáltják, hogy — álmam — való volt.“

Itt újolag elakadt s szemei lankadtan koválygának szerzeszét. Végre elhunytak csillagai, ő újra aluvék.

A hölgyek lassanként, megilletődve eltávoznak, s csak egy maradt a beteg segédül.

Nem sokára a királyi udvar megürült; mert László minekutána a két fogolynak szabadságot rendele, szokott kíséretével Budarókhirtelen elutazott.

Petruznak tudtára esett Romildája hol léte, s egyszerre ágya mellett termett. Ő szólni nem tudott betege felett; mert mihelyt szobájába ért: a fájdalomnak egy új világa nyomult erőtelen szívére. Mély szánattal roskadt ágya megé, s lehelletével ébreszté fel a talán haldakolót. Romilda, kezeivel erősen átkulcsolá vélt atyját, mintha elbocsátni többé soha nem akarná; ajkain hangok csergedezének; de kivehetni nem lehetett, mit beszélt; mindég nyögött, mig az öröm és fájdalom egyvelege ajkán görcsös hahotával tört ki. Végre karai elgyengülének, s atyja vállain lankadottan suhantak le ágya megé. Ő ismét aluvék.

„Ah! talán megholt! — mond zokogva Petrud s hirtelen szívére tapintá kezét. — Még nem, szíve még olykor olykor felmozog. El kell vinnem innen, mert a hely is veszire van; igen,

haza viszem őt, — haza! azután a' sirba!“

Petrud ki felé indult; de a' mint távozna, egy elszort tekintetű ifju feltartóztatá. Ez Turtúl volt.

„Öreg! tulajdonomért jöttem: add vissza az ezüst feszületet, 's átkozd meg bennem elvetemült fiadat!“ szóla Turtúl az előtte némán álló Petrudra meresztve szemeit; de szava élettelen akadozó volt.

Petrud' keblében egy remény sugáru fénytört meg, 's várta a' pillanatot, mellyben fiát ölelhesse.

„Mond, mond, kiutasítá téged hozzám?“ Kérdé Petrud remegve.

„Egy álatyám volt nekem, neve Fejkán vagy Arbocz: isten tudja. Ez ember mondta, hogy igazi atyám benned találok fel. Ó szólj hamar, ösmerted-e az ezüst feszületet?“

Petrud hallgatott; de a' néma jel, 's kiáltó érzelmei hatásan sugallák, hogy gyermeke áll előtte. Ó hevesen szorítá atyaikeblére Turtúlt. Az ölelkezés édes volt az atyának, édesebb a' gyermeknek, 's mind ketten hosszason veszteglének e' szív emelő helyzetben.

A' szív' érzeménye, bal és jobb körülmények' sorsjátéka, melly az élet' vészes borúiban szánandólag zajog fel; de egy kedvező perc, bár ezer veszélyek özönében, túl képes emelni a' föld' minden szenvedésein, ha ollykor kinos édesen is.

Petrud' és Turtúl' helyzetök — kinos édes volt. —

Turtúl siess, az idő halad! — Hangzott kívülről Arbocz' szózata. E' hangra megszakadt az ölekezés, 's Turtúl' szemei könnyükben úszának.

„Isten veled atyám! nekem mennem kell.“ — Szól a' siralom' hangján, 's szavában az örökkelválás' keserve megtestesült.

„Menned kell? — mond Petrud bámulva — igen, hol e' hang kiált, hol Arbocz működik, ott Petrudnak vigasztalás nem terem. De ez még

sem lehet, te nem fogsz engem elhagyni; mert hiszen ősz atyádnak senkie nincs, 's ki fogja bé majd szemeit utósó lehelleténél? Ó te nem mészsz úgy-e? te megmaradsz nekem.“ Szól lelke' legmélyéből 's újlag keblére voná Turtúlt. Az ölelkezés hosszás volt.

Turtúl! az idő halad, esküdre kényszerítlek siess! — Hangzott az előbbi szózat, 's az ölelkezők viszont felrémülének.

„Hallod-e atyám? én eskümet adám, hogy menni fogok! Add atyai csókot, mit fiad még nem izelt, 's ha isten úgy akarja, még látni fogjuk egymást.“

„Fiú! csak egy szót: hova?“

„Körösszegre a' király' közelébe.“

„Értem czélotokat — mond Petrud — ti véres szándékkal vagytok. Fiú! ha atyád' ősz fűreteit tiszteled, maradj: irtóztató lesz sorsotok! Nem, te nem mészsz; itt kezeim között tartalak, 's csak hideg karjaimból szabadulhatsz.“

Turtúl megilletődve az atyai könnyeken, határozatlan állt a' fohászkozó' kezei közt.

„Atyám! bocsásd el a' gyilkost, kiált Romilda féleszmélten, ne büntesd meg őt: az isten nagyobb büntető.“

E' borzadályos szavaknál Petrud előbbi szenvedéseibe hanyatlatt; Turtúl balkezeivel szívéhez kapott, jobb kezét homlokára csapta, 's mintha egy világnak bűnei tépnék valóját: hangos sohajtásokban fultak ajka' hangjai.

„Ne bocsásd őt közel, — folytatá Romilda örülten — mert tömlöczre hurczol, 's leányod többé ah! nem képes kiszabadítani. Úzd, úzd el magadtól; mert ott bűn virágozik, hol lehellete szétoszol; ott Romilda nem alhatik.“

„Átkod reám atyám! én testvér kerítő vagyok!“ kiáltott Turtúl, ábrázatát elrejtve Romilda előtt.

Turtúl! esküdre kényszerítlek siess! — Hangzott kívülről.

Turtúl, atyja' lábaihoz omlott. Ez egy halk

„bocsánat“ szót rebege 's ő nyíl sebességgel elhaladt.

Egy nehéz tekintetet vetett Petrud a' távozó után, 's utolsó reményétől fosztva lön. Újlag Romilda' állapotja foglalá el, őt mindenként haza igyekezék vinni. Gondolkodott, 's a' beteget mélyen meg nézve, segítségért sietett.

Nem sokára Kemencse lépett a' szobába, ki a' történetéről már értesítve volt; ő egyszer-mind tanuja vala Arbocz' és Turtúl' össze-esküvésének, 's csak Romildát kívánta még egyszer látni, kinek képe rég óta szívében él, hogy annakutána ő is Arbocz' társaságához szegődjék.

Megállt a' beteg mellett, 's életének minden reménye elzajgott.

„Csendesen kedves, — szolt Romilda' alig észrevehetőleg — a' király' betege alunni vágyik. Csak jöjj még egyszer közelebb, egy jó éjszakát mondok neked, 's a' sirban aztán veled álmodom.“

Kemencse Romilda' kezeit ajkaihoz voná, 's forró könnyüi hideg kezekre hullának. Halványon tekinté, miként záródnak bé szemei, 's nyilnak ki viszont; de azokban élet' tüze többé nem égett.

Romilda' lélezete sebesebb lön, és újlag csendes, a' természetinél sokkal csendesebb, míg végkép' néma lett.

„Ő kiszenvedett! Negyedik László' nevében — Romilda — nincs többé!“ — Szolt a' szánalom' legtisztább hangzatán, 's reszketeg ajkait a' halvány ajkakra forrasztá. E' csók első és utolsó volt; de hosszas is. Kemencse e' pillanatban legboldogabb és boldogtalanabb volt; mert ő Romildáját csókkal öntheté el. Ezután egy nehéz gondolattal látszott tépelődni, 's arcza nem volt többé szelíd lelkét kifejező. Szemei tüzlángban forogtak, 's azokban a' bosszu' mérge ijesztő színben olvadozott.

Még egyszer olvadóköny tekintettel jártatá végig szemeit a' halotton, mi után háborgó lelke vadindulatokban tükröze homlokára, talán örökösön száműzve onnan a' nemesebb derűt; mert hiszen ő egyben mindent, mindent vesztett! Még egy utolsó tekintet! 's ő eltűnt azon

arcz' kifejezetével, mellynek jelentőségéből mindég veszélyes következményekre szoktunk számolni.

VII.

Történetünk' idejében, mint főlebb is említém némileg a' kizsárolt alsóbb rendű néposztály, annyira tehetlenné vetkezett már, hogy kisszerű szekérkéjét barom' nem létében maga volt kénytelen húzni, mellyet nagy szükségből csak akkorára faragának, hogy emberi erőnek is engedjen. E' szekeret vagy laptikát az országban László' szekérének nevezték:

Illyen szekérekét látunk a' budai várból egy szánalomra méltó öregtől, két kerekén vonszolatni, ki minden csekély haladás után a' szekérekére borúlva — nagyokat pihent. A' szekeren nyugovó terek egy fehér lepleggel volt eltakarva, mellyen esti szellő játszadozott, hűsítve a' fehér szemfedélre hullott öreg' könnyűit.

Petrud az éjen álomtalan viraszta otthon halottját. — Másnap Buda' utcáin sűrű tolongás volt látható; a' nép csoportokba sokasodott, 's minden ajak — de nem a' szánalom' hangján — kiáltá: „Gyilkosság! gyilkosság! László király veszve van.“

A' kiáltás Petrud füleihez is elhangzott, 's ő azonnal halottjától a' sokasághoz rohant.

„Szóljatok uraim! kik csak a' gyilkosok?“ kérdé Petrud a' sokaságot mintegy reszketve a' felelettől.

A' nép elmondá a' gyilkosok' neveit, 's Petrudat élettelen emelé bé halottas lakába.

Nem sokára a' budai temető két halottat várt hideg kebelébe. Egy sír fogadta bé Petrudot és Romildát. A' sirhalmon két fekete kereszt emelkedett; egyiken egy elhervadt virágkoszorú, a' másón egy ezüst feszület függött.

* * *

Julius' 10kén 1290ben Körösszeg' határán éjszakának idején tulajdon sátorában öletett meg IVdik László, kit a' kúnokkal való társalkodásért: Kún Lászlónak nevezének; gyilkosai Arbocz, Turtúl és Kemencse — voltak.

Veress József.